

Kommentaar Heljo Kontsi artiklile Õiguskeeles 2007/1

Hiie Tamm

endine EÕKK terminoloog, praegune Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke
peadirektoraadi Eesti osakonna 3. rühma koordinaator

Lugenud Heljo Kontsi artiklit „Tõlkeühtsusest kombineeritud nomenklatuuri dokumentides” ning olles autoriga mitmeid kordi kohtunud nii Eestis kui ka Luxembourgis, kus Heljo Konts oma ettekande pidas, tekkis mõte anda lugejale selguse huvides omaltki poolt pisut aimu, kuidas kombineeritud nomenklatuuri on eestindatud. Mitte niivõrd tõlke kvaliteedi mõttes, vaid pigem nimetatud dokumentide tõlkimise ajaloo valgust heites: kes, mida ja millal tõlkis.

Eesti Euroopa Liiduga ühinemise üks eeltingimus oli ühenduse mahukast õigustikust umbes 100 000 lehekülje eestindamine. Dokumentide hulka kuulusid loomulikult ka kõik tähtsamad tollidokumendid, sealhulgas kombineeritud nomenklatuur, mida iga-aastase klassifitseerimismäärusega muudetakse ja parandatakse.

Eestis oli tol ajal kasutusel oma nomenklatuur, mis oli sisult suuresti sarnane Euroopa Liidu omaga, sest Euroopaga kauplemisel oli hädavajalik lähtuda ühtsetest reeglitest.

Eestis vastutas ühenduse õigustiku eestindamise eest Eesti Õigustõlke Keskus (hilisem õiguskeelekeskus, EÕKK). Oma suure tõlkeülesande täitmist alustati juba 1996. aastal. Esmalt sai keskus ise planeerida, milliseid dokumente tõlkida, ning muidugi alustati tähtsamatest esmastest õigusaktidest, s.o põhilepingutest. Tõlgitavatel dokumentidel (lepingutel, määrustel) olid tihti sadade lehekülgede pikkused lisad ning need olid teksti mõttes sageli väljavõtted kombineeritud nomenklatuurist. Seega pidid keskuse tõlkijad kombineeritud nomenklatuuri teksti jupiti ümber panema ning seda tehes toetusid nad just nimelt Eesti kaupade nomenklatuurile. Algusaegadest, kui elektrooniline versioon veel kättesaadav ei olnud, mäletame, kuidas nn nomenklatuurilisade tõlkimisel andsid tõlkijad laualt lauale eestikeelse nomenklatuuri paberväljaannet, kus näpuga järge ajades vajalikke osi tõlkesse üle võeti. Alles hiljem sai kasutama hakata elektroonset versiooni.¹

Tollane kehtiv Eesti kaupade nomenklatuur oli tõlgitud ammu. Kes selle tõlkinud oli, selle kohta puuduvad siinkirjutajal andmed. Usun, et tõlge ja kohandamine Eesti oludele kuulus tollase tolliameti põhiülesannete hulka. Igatahes meie EÕKK-s suhtusime sellesse teksti kui väärrikasse lähtematerjali.

Heljo Konts viitab oma artiklis puudulikule koostööle. Ei tahaks sellega siiski väga nõus olla. Kokkuleppel tolliametiga otsustas keskus 1990. aastate lõpus projekti korras edastada tolliametile vead, mis vahepeal Eesti kaupade nomenklatuurist olid leitud. Parandusi tehti eelkõige terminoloogias. Et keskuse terminoloogid olid kõik filoloogid, siis pidasid nad enne, kui oma parandused tolliametile esitasid, nõu spetsialistidega. Põhjenduste ning ekspertide kontaktandmetega parandustabeleid esitati tolliametile regulaarselt ning ainult harva tuli ette nurinat, et parandused on valed või võhiklikud.

Kaks-kolm aastat enne ühinemist hakkas Euroopa Komisjon keskusele edastama tõlkimist vajavate dokumentide nimekirju. Tõlgitavad dokumendid olid välja valitud ja nüüd oli vaja tõlkida ka kogu kombineeritud nomenklatuur, sest see määrus pidi tulevikus olema Eestis

otsekohaldatav, seega saama selle valdkonna piiblik. Loomulikult oli tolliamet sellest teadlik ja töö paremaks organiseerimiseks otsustati teha koostööd EÕKK-ga.

Et dokument on spetsiifiline – peamiselt ainult terminoloogia –, leiti keskuses, et ligi 1000 lehekülge tõlgivad jaotiste kaupa just ja ainult terminoloogid. Liiatigi olid viimased seda tüüpi tekstiga enne ohtralt kokku puutunud. Õigustõlke keskus kasutas Tradose tõlketarkvara, mis võimaldab tõlkemälu abiks võttes varem tõlgitud tervete lõikudena üle võtta. Terminoloogid tõlkisid ühisesse põhimälusse, kus oli näha, mida teised terminoloogid on juba teinud (nimetähed, kuupäev ja jaotise number), taustamäluks oli kõik varem tõlgitu, sealhulgas ka kehtinud Eesti kaupade nomenklatuur. Terminoloog valis alati uuema ja kokkulepitud variandi. Peeti mitmeid koosolekuid, kus vaieldi selgeks kogu dokumendi ulatuses esinevate kordusväljendite vasted. Terminoloogid esitasid kahtlased kohad peatoimetajale, kes aitas parimat varianti välja valida.

Tolliameti ametnikud vaatasid terminoloogide tõlked üle, iga jaotise eest vastutas kindel inimene. Tihti käis parandustega dokument mitu korda edasi-tagasi, kuni mõlemad pooled rahule jäid. Vaieldi palju ja konsulteeriti erialainimestega. Teksti lõplikuks lihvimiseks toimus tolliametis mitu koosolekut.

Nii sündis kombineeritud nomenklatuuri tõlge, praegune tolliametnike piibel.

Nagu kõik tõlkijad hästi teavad, võib iga teksti lõputult lihvida. Kombineeritud nomenklatuur on hiiglaslik dokument, mis kirjeldab kõike, mida saab müüa. Ja müüa saab peaaegu kõike. Müüdavat saab kirjeldada mitut moodi, ning kord paremini, kord halvemini on seda ühes dokumendis teinud väga paljud inimesed. Mõni inimene on põhjalikum, mõni pealiskaudsem. Mõne jaotise on tasu eest üle vaadanud Eesti selle ala parim ekspert, teine jaotis jäi aga vaeslapse ossa, sest ei leitud inimest, kes oma põhitöö kõrvalt oleks nõustunud lisatööd tegema. Ja ei tohi unustada, et ühes valdkonnas on Eestiski tavaliselt mitu ekspertide koolkonda, kes kasutavad eri terminoloogiat.

Heljo Kontsi parandusvariandid on loogilised ja ilusas eesti keeles. Kui Euroopa Komisjoni eesti keele kirjaliku tõlke osakonna inimestel on võimalik tulevikus tekstide parandamiseks midagi ära teha, siis seda nad ka teevad. Kahjuks aga ei ole üldjuhul nii, et kui enne oli halvasti, siis järgmises muudatusmääruses lihtsalt tõlgime teisiti. Vigade paranduseks tuleb kasutada parandusdokumenti. Paranduseni jõudmine on väga vaevaline, sest algatajaks peab olema liikmesriik (ehk siis maksu- ja tolliamet) ja iga parandus peab olema selgelt põhjendatud. Maitseküsimused ja stiilivead ei lähe arvesse, dokument koostatakse ainult siis, kui tegemist on tõsise veaga. Seetõttu võib veel ilmselt kaua imetleda selliseid fraase nagu *valmistis tablettidena, jaemüügiks pakendatud koos juhistega doseerimise ja koostise kohta* või *mõned nendest rõivastest võivad olla pikemad kui poolde reide ulatuvad*. Sest need ei ole valed.

Komisjoni tõlkijad on Heljo Kontsile tänulikud karmi ettekande eest ja püüavad kirjeldatud vigu edaspidi kindlasti vältida. Kõik tema näpunäited on väga oodatud.

¹ Vabariigi Valitsuse 19. jaanuari 1999. a määrus nr 20 „Eesti kaupade nomenklatuuri ja Eesti kaupade nomenklatuuri ning tolliseaduse ja teiste seaduste alusel kehtestatud nomenklatuuride haldamise ja pidamise korra kinnitamine.“ – RT I 1999, 13, 211